

ÇOK SESLİ BİR TRAJEDİ: DÖŞEĞİMDE ÖLÜRKEN A POLYPHONIC TRAGEDY: AS I LAY DYING

Esengül SAĞLAM CAN*
Muhammet CAN**

Öz

Amerikan İç Savaşı'ndan (1861-1865) otuz iki yıl sonra, aristokrat bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen William Faulkner, Amerika'nın Güney bölgesinin uğradığı çöküntüye ve yenilginin telafi edilemeyen izlerine ömrü boyunca şahit olmuştur. İç savaşın Güney'e bıraktığı tahribatı anlatmanın, insanlığın faciasını anlatmak anlamına geldiğini düşünen Faulkner'a göre asıl önemli olan, insandır; düşüncelerden ziyade insan kalbidir. Bu sebeple eserlerinde insanı ve "yaşamamanın acısını" anlatmış, bunu yaparken de elindeki yegâne aracı, tanıdığı bölgeyi kullanmıştır. Faulkner, 1930 yılında yayımladığı *Döşegimde Ölürlen* adlı eserini, Bundren ailesinin ölü annelerini Jefferson'a defnetme çabası üzerine kurmuştur. Roman anlatının unsurları bağlamında değerlendirildiğinde; gerçekliği tüm boyutlarıyla aktarmayı ve insan gerçeğine nüfuz etmeyi amaçlayan Faulkner'ın, bu eseriyle, yapı ve içeriğin bir bütün olduğunu düşünerek evrensel bir senteze ulaşmayı amaçladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: William Faulkner, *Döşegimde Ölürlen*, Anlatının Unsurları

Abstract

William Faulkner, born into an aristocratic family thirty-two years after the American Civil War (1861-1865), has witnessed throughout his lifetime the collapse of the South region of America and irreparable traces of the defeat. According to Faulkner, who has thought that explaining the destruction that the civil war has left to the South means describing the catastrophe of humanity, the most important thing is human and human hearts, rather than thoughts. For this reason, in his works, he has told about the humans, especially the pains of humans who are incapable of live. Faulkner has built *As I Lay Dying*, published in 1930, on the effort of Bundren family who wants to bury their dead mother to Jefferson. When the novel is evaluated in the context of the narrative elements, it is determined that Faulkner, who has aimed to convey the reality with all dimensions and to understand the human reality, has reached a universal synthesis in this novel by thinking of the fact that there is an integrity between structure and content.

Keywords: William Faulkner, *As I Lay Dying*, Narrative Elements.

Giriş

Klasik gerçekçi romanın çağın nabzını tutmakta yetersiz olduğunu düşünen modernist yazarlardan William Faulkner, inançları sarsılan, gerçeğin ne olduğu konusunda kuşkuya düşen, içinde sürüklendiği manevi boşluğa anlam vermeye çalışan modern bireyin trajedisine ışık tutmaya çalışmıştır. Faulkner'ın eserlerinde; Sartre'in, kozmik kötümserlik olarak nitelediği "insan alinyasının kör tragedyası", Eski Yunan ve Elizabeth Çağı tragediyalarından farklı olarak artık evrensel bir mahiyet kazanmıştır. Yoğunluğu ve yaygınlığı bakımından bütün insanlığı kapsamaktadır. Zira çağın manevi kargaşası, bu yüzyılın özünü teşkil etmektedir. Faulkner bu durumu, Nobel konuşmasında genç yazarları eleştirirken şöyle açıklar:

Çağımızın tragedyası, sürüncemede kala kala kendisini çekip durmaya bizi alıştırmış olan yaygın, evrensel, elle tutulur bir korkudur. Manevi meseleler kalmamıştır artık. Yalnız tek bir soru vardır: Ne vakit bir bomba beni havaya uçuracak? Bu yüzden, kadın olsun erkek olsun, günümüzün yazarı, içindeki çatışmalarla bölünmüş olan ve yazılmaya değer, çile ve alın terine değer tek şey olduğu için gerçek edebiyatı tek başına yaratabilen insan kalbinin sorunlarını unutmuştur (Halman, 1963, 24-26/44).

Faulkner, *Döşegimde Ölürlen* "trajedisinde" temel çatışmayı Bundren'ların yaşamını biçimlendiren "ölüm" teması üzerine şekillendirmiştir. Ancak anlatmak istediği esas mesele insanların içinde bulunduğu manevi kaos ve bu kaosun sebep olduğu yıkımdır. Yazar, okuru yüzey yapıda gündelik yaşamın izlerini sürmeye davet ederken derin yapıda gerçekliğin doğası ve varoluşun anlamı hakkında düşünmeye teşvik eder. Bu çalışmada, *Döşegimde Ölürlen* romanı olay örgüsü, şekil, kişiler, anlatıcı ve bakış açısı, zaman ve mekân bakımından incelenecek; anlatı unsurlarının romandaki işlevleri ile Faulkner'ın yazarlık anlayışı arasındaki ilişki çözümlenmeye çalışılacaktır.

1. Akbabaların Kanatları Altında Bir Cenaze Alayı

Döşegimde Ölürlen'in olay örgüsünün ilk halkası, büyük oğul Cash'in, annesi Addie Bundren için bir tabut hazırlamasıyla başlar. Addie'nin diğer oğulları Darl ve Jewel, komşuları Vernon Tull için üç dolar

* Arş. Gör., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, esengulsaglam@gmail.com

** Arş. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, muhammetcan0@gmail.com

karşılığında bir iş yapmak üzere evden ayrılmışlardır. Kısa süre sonra Addie ölür ve Cash tabutun yapımını tamamlar. Vardaman, ailenin en küçük üyesi, annesinin nefes alamadığını düşünerek tabutta delikler açar ve Addie'nin yüzünün zarar görmesine sebep olur. Cenaze töreni, komşular ve kasabanın rahibi Whitfield eşliğinde yapılır. Addie'nin, yaşadıkları yerden kırk mil uzaklıkta bulunan Jefferson'daki aile mezarlığına defnedilmek istemesi üzerine aile üyeleri yola çıkmak için üç gün boyunca Darl ve Jewel'in geri gelmesini bekler. Jefferson'a ulaşmak; baba Anse'in dişlerini yaptırmayı, kızları Dewy Dell'in gayrimeşru çocuğunu aldırması, Cash'in gramofon alması ve Vardaman'ın trenleri görmesi için de bulunmaz bir fırsattır.

Darl ve Jewel'in dönüşüyle yola çıkan Bundren ailesini, yolculuklarının ilk gecesi bir çiftçi olan Samson ağırlar. Yoğun yağmur yağışı nedeniyle yolları üzerindeki köprünün yıkılması aileye zor anlar yaşatır. Vernon Tull'un yardımıyla sudan karşıya geçmeye çalışırlar, ancak bu sırada tabut suya düşer ve arabanın katırları boğulur. Tabutu kurtarmaya çalışırken zaten kırık olan bacağı tekrar zarar gören Cash'in olay esnasında kaybolan iş aletlerini Vernon Tull ve Jewel bulur. Cash'in bacağı daha sonra bir veteriner tarafından tedavi edilir.

Aile, yolculuklarının ikinci gecesi Armstid adlı komşularının çiftliğinde dinlenir. Anse; çiftlik aletleri, Cash'in gramofon almak amacıyla biriktirdiği para ve Jewel'in atı karşılığında yeni katırlar alır. Yolun devamında, Gillespie'nin çiftliğinde kaldıkları gece Darl, Addie'nin tabutunun bulunduğu ahır ateşe verir. Jewel hayvanları ve tabutu kurtarır, yollarına devam ederler. Akbabalar eşliğinde Mottson kasabasına ulaşan Bundren ailesi, çürüyen cesedin yaydığı koku nedeniyle etrafa rahatsızlık vermektedir. Mottson'da Dewy Dell, hamileliğini sonlandırması için başvurduğu eczacı Moseley tarafından reddedilir. Cash'in, acılarına dayanamaması üzerine çimento alınır ve bacağına kalıp yapılır.

Ardından Bundren ailesi Jefferson'a ulaşır. Darl, kundaklama suçu nedeniyle yakalanır ve Jackson'daki akıl hastanesine götürülür. Addie, defnedilir. Dewy Dell, doktor olduğunu iddia eden MacGowan tarafından kandırılır. Son gün Anse; Dewy Dell'in, çocuğunu aldırma için sakladığı parayla dişlerini yaptırır ve yanında getirdiği yeni eşini çocuklarıyla tanıştır.

Yazar, trajikomik kahramanlıklar sergileyen Bundren ailesinin on gün süren macerasını anlatırken "çatışma" kavramından büyük ölçüde faydalanır. Mekân düzleminde yoksul kasaba Yoknapatawpha ile zengin kent Jefferson arasında bir çatışma mevcuttur. Kişiler arasındaki çatışmalar daha çok Anse-Addie, Anse-çocuklar, Addie-çocuklar, Darl-Jewel, Darl-Dewy Dell arasındadır. Romanda iç çatışması yoğun olan kişiler ise Darl, Dewy Dell, Vardaman ve Cash'dir.

Olay örgüsünde, reel ve mecazi manada ortaya çıkan akbabaların leitmotif olarak kullanıldığı görülmektedir. Jewel ve Dewy Dell'in, annelerini ölümlerine göremeye gelenler için yaptıkları "akbaba" benzetmesini, Addie de Anse'i tasvir ederken dolaylı olarak kullanır: "Gördüm nasıl kamburlaşmaya başladığını o zamandan. Öyle ki daha o zaman bile arabanın üstünde, soğuktan kamburunu çıkarıp oturmuş, upuzun bir kuşa benzemeye çalışmıştı" (Faulkner, 2012, 142). Roman boyunca Addie'nin tabutunun ardından gelen akbabalarla, Addie ve ailesi arasında da bir çatışma mevcuttur. Addie, yaşarken akbabaya benzettiği Anse ile öldükten sonra ise hakiki akbabalarla mücadele etmiştir.

"Figürlerin gelecekteki kesin veya olası durumlarına ilişkin aktarılan bilgi veya tahmin" olarak tanımlanan flashforward tekniğinin (Sazyek, 2013, 186) *Döşegimde Ölümler*'in olay örgüsü içinde önemli bir rolü vardır. Faulkner bu tekniği kullandığı bölümlerden birinde Jewel'ı çok seven Addie'ye, Jewel için sunları söyleterek ileride olacıklara işaret eder: "O benim çarmıhım, kurtuluşum da o olacak. Beni sudan da ateşten de o kurtaracak. Hayatımı alçalttım belki, ama o kurtaracak beni" (140). Yolculuk sırasında Addie'nin tabutunu nehirden ve yangından kurtaran, bu olaylar yaşanmadan söylediği gibi Jewel olacaktır.

Olay örgüsünün genel düzenine bakıldığında olayların çizgisel bir düzlemde ilerlemediği dikkat çeker. Farklı anlatıcılar vasıtasıyla aktarılan olaylar, romana birden çok odak noktasından bakma zorunluluğunu beraberinde getirmiş, okurdan tüm anlatılanlar arasından doğru olanı ya da kendi doğrusunu bulması beklenmiştir. Faulkner, bu vesileyle kronolojik bir sıra izlemeyen olay halkalarını birbirine bağlama görevini okura bırakmıştır.

2. Gerçekler "İtalik"lerde mi Gizli?

Döşegimde Ölümler, 59 bölümden oluşur. Olaylara ve anlatıcının kimliğine göre bölümlerin hacmi ve niteliği değişir. Yazar ilk bakışta eserin yapısını gizlemek istemişse de dağınık görünen ögeler bir araya getirildiğinde yapı parçaları birleşir. Romanın bölümleri olay örgüsü temel alınarak serim, düğüm ve çözüm bölümlerine ayrılabilir: Darl ve Jewel'in eve geldiği 1. bölümden Anse'in yol boyunca gözlemlerini aktardığı 28. bölüme kadarki bölümler serim bölümünü, ailenin Samson'un çiftliğinde konakladığı 29. bölümden Gillespie'nin çiftliğinde konakladığı 51. bölüme kadarki bölümler düğüm bölümünü, Jefferson'a varılan 52.

bölümden Anse'in yeni eşini çocuklarıyla tanıştırdığı 59. bölüme kadarki bölümler çözüm bölümünü oluşturur.

Romanda bazı bölümlerin italik olarak yazıldığı görülmektedir. Yazar, italik yazı kullanarak kişilerin bilinç düzeylerini, olayları ve zamanı ayırmak ister. Söz gelişi; Cash ile kırık bacağı hakkında konuşan Tull, aslında tarlasını düşünmektedir:

"Yazık," diyorum. "Ama elinden bir şey gelmezdi."

"Eğer insanları düşüren ıslak tahtalarsa, bu hava değişene değin çok kişiler düşecek. İnsanların düşmesine aldrdığım yok. Pamukla mısırı düşünüyorum ben. İnsanların düşmesine Peabody'nin de aldrdığı yok. Ne dersin, doktor?" (74).

Darl'ın, Jewel ile yaptığı konuşmalar ve onunla ilgili tasvirleri de italik yazılmıştır. Darl'ın anlatımının akışını kesen bu ifadeler, Jewel ile mücadelesinin tüm hayatına nasıl nüfuz ettiğini göstermektedir: "Bahçe kapısının önünde atıyla duruyordu. Armstid kapıda bekliyordu. Durduk, indi attan ve Cash'i eve taşıdık" (151).

Bir başka örnekte de Dewey Dell'i beklerken duyduğu sesler eşliğinde Darl'ın delirmesini düşünen Vardaman şöyle söyler:

Böğürüyor. Böğürmeden önce meydanda bir şey yoktu, ama boş değildi. Şimdi böğürdükten sonra bomboş. Gidiyor, klop klop. Böğürüyor. Kardeşim benim Darl. Trende Jackson'a gitti. Delirmek için binmedi trene. Bizim arabada delirdi. Darl Ne zamandır içerde (206).

Tüm bu örneklerden hareketle, italik yazının tercih edildiği bölümlerle anlatıcıların bilinç düzeylerinde çeşitli ayrımlara gidildiğini ve bu vesileyle romanın yüzey yapıdan derin yapıya doğru çok katmanlı bir görünüş sergilediğini söylemek mümkündür.

*Döşegimde Ölürlen'*in şekli, anlatının niteliği bakımından işlevseldir. Düşüncenin karmaşık olduğu yerlerde anlatım da karmaşıklaşır. Buna karşın ruhi çalkantı içinde bulunmayan kişilerin anlattığı bölümler daha açıktır. Genel itibariyle dağınık söyleyişlerden, uzunlu kısıtlı bölümlerden oluşan romanın şekli, tezinin doğal bir sonucudur: Yazar okura iş birliği teklif etmekte, ondan bir seçim yaparak ya da bütüncül yaklaşarak hikâyeyi tamamlamasını istemektedir.

3. Anlatanlar ve Diğerleri

Faulkner, roman kişileri hakkında şöyle düşünür: "Kitaplarımdaki tipler muhayyilemi kullanarak ortaya çıkardığım tiplerdir. Gerçekte rastlayabileceğimden çok daha belirlidir onlar. Çünkü binlerce gerçek insanın karışımıdır" (Halman, 1963, 31). Kahramanlarını sadece mekânda değil, zamanda da "tıpkı Tanrı gibi" oradan oraya hareket ettirmek istediğini söyleyen Faulkner'ın *Döşegimde Ölürlen'*deki kahramanlarının çoğu akıl, ahlak ve ruh bakımından girift bir yapı göstermektedir. Bundren'lar, hakiki Güneyli bir aile ya da farklı bir coğrafyaya ait herhangi bir aile kadar sahicidir. Çünkü Faulkner, tüm zafiyetiyle insan olmanın değişmeyen kanunlarını onların şahsında somutlaştırmıştır.

Romandaki kişiler aile bireyleri ve diğerleri olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Aile bireylerinden oluşan kişiler Addie, Anse, Cash, Darl, Jewel, Dewey Dell ve Vardaman; diğer kişilerin en önemlileri ise Vernon Tull, Cora Tull, Peabody, Samson, Whitfield, Armstid, Moseley ve MacGowan'dır.

On günün anlatıldığı romanın dokuz gününde ölü olan Addie Bundren; Anse'in eşi, Cash, Darl, Jewel, Dewey Dell ve Vardaman'ın annesidir. Eski ve katı bir öğretmen olan Addie, "Ta yüreğin içini görür Tanrı. Onun buyruğunu kurcalamak bana düşmez," diyen komşusu Cora Tull ile zıt özellikler gösterir (8). Cora'nın anlatıcı olduğu bölümlerde zeki fakat gururlu, mutsuz ve inançsız bir kişi olarak anlatılan Addie, günahın "boşluğu dolduracak bir biçim" olduğunu söyler (143): "Bir gün Cora'yla konuşuyordum. Dua etti benim için, günahı göremediğimi sanıyordu, benim de diz çöküp dua etmemi istedi, çünkü günahı kelimeler olarak görenlerin gözünde kurtuluş da kelimelerdir" (147).

Ancak, anneliğin yalnızlığını parçaladığını düşünen Addie, bütün tutkuların sözcüklerle önemsizleştiğini düşünür:

Kelimelerin bir şeye yaramadığını anladığım zamandı; kelimelerin söylemek istediklerine bile uymadıklarını. Doğduğunda anladım ki analık kelimesini böyle bir kelimenin olmasını istemeyen biri bulmuş çıkarmıştı, çünkü çocuğu olanlar bu söz varmış yokmuş umursamıyorlardı (143).

Romanın adı, Addie ile ilişkilendirilebilecek bir ifadeden oluşur. Öyle ki roman boyunca anlatılanlar Addie üzerinden üç bölüme ayrılabilir: Addie yatağında ölmek üzereyken, tabutunda ölü iken ve mezarındaiken. Bunların üçünde de ölüm daima merkezde yer almaktadır. Romanda, reel anlamda da ölüm hâlinin sürekliliğine vurgu yapmak için kullanılan "döşegimde ölürlen" ifadesi, Addie'nin tüm hayatını kapsamaktadır. Zira Addie, insanların "uzun zaman ölü kalabilmeye hazırlanmak için" yaşadıklarını düşünür (141).

Addie'nin ölümüyle, diğer aile bireyleri anlatıcı olma sırası kendilerine geldikçe "annelik" konusundaki düşüncelerini açıklamaya başlarlar. Darl ile Vardaman arasında geçen bu konuşma, annelerinin "ne" olduğunu açıklamaya yöneliktir:

"Jewel'in anası at," dedi Darl.

"Öyleyse benimki balık olabilir, olmaz mı, Darl?" dedim.

Jewel benim kardeşim.

"Öyleyse senin anan nedir, Darl?" dedim.

"Yok benim annem," dedi Darl. "Çünkü olsaydı idi olurdu. İdi olunca da dir olamaz. Olabilir mi?" (82-83).

Annesinin balık olduğunu düşünen, öyle olmasını isteyen Vardaman'dan farklı olarak Darl, annesinin hiçbir zaman "var" olmadığını söyler. Annesi yaşarken onu sevmeyerek zaten hiç olmamıştır. Ona göre, aksi düşünüldüğünde, yani annesi Darl'ı sevmiş olsaydı da ölümünden ötürü nihayet yine olmamış olacaktı. Darl, Jewel'in annesinin "at" olduğunu düşünerek hem Jewel'in atını çok sevdiğine hem de annesini atı "gibi" sevdiğine dikkat çeker. Cash'in işine ve iş aletlerine olan bağlılığı, Jewel'in atı ve annesi arasında kurduğu bağ ile aynı düzlemde değerlendirilebilir.

Romanın sonunda "Mrs. Bundren'la tanıştırayım sizi," diyen Anse, Addie'nin yerine yeni bir "anne" bulmuştur (214). Bahsedilen tüm kişiler, Addie'nin/anneliğin kendileri için ne ifade ettiğini anlatırlar. Addie'nin yokluğunu Darl kelimelerle, Vardaman yakaladığı balıkla, Jewel asi atıyla, Cash aletleriyle, Anse ise yeni bir kadınla telafi etmeye çalışır.

Fakir bir çiftçi olan Anse; eşi ve çocukları tarafından sevilip sayılmayan, bencil ve komşuları tarafından mazur görülen bir kişidir. Anlatıcı olmadığı bölümlerde çocuklarından eşinin vasiyetine saygı göstermelerini isteyen ve tek amacının bu vasiyeti layıkıyla yerine getirmek olduğunu söyleyen Anse, acılı bir eş portresi çizer. Fakat anlatıcı olduğu bölümde Addie'nin ölümüyle birlikte dişlerini yaptırması için engel kalmadığını söyler: "Ama şimdi dişlerimi yaptıracağım. Çok rahat olacak. Olacak" (91).

Kendi anlattığı ve diğerlerinin anlattısından anlaşıldığı üzere, davranışları ve sözleri arasındaki çelişkili durum Anse'in kişiliğinin temel özelliğidir. Anse'in roman boyunca "yakarması", romanın sonunda ise ailenin yolculuktan en kârlı çıkarı olması kişiliğinin kusurlu taraflarına işaret etmekle birlikte romanın güldürü unsurlarından biri olma özelliğini de taşır. Bu aynı zamanda, hem yazarın çoğul anlatıcı tekniğinden faydalanma biçimine hem de kişilerin söz ve eylemlerini seçişindeki dikkate uygun bir örnektir. Nitekim roman boyunca "böylesi/bundan beteri kimsenin başına gelmemiştir" ve "talihsiz adamım ben, hiç talihim olmadı" diyen, Addie'nin tabutunun başında gülmesi üzerine Darl'ı "Bana saygı göstermenizi beklediğim yok. Ama ananın ölüsü soğumadı tabutunda," diyerek eleştiren Anse, Addie'yi defnettikten hemen sonra yeni dişleriyle ve "gülerek" yeni eşini çocuklarına tanıtmıştır (16, 17, 86).

Ailenin en büyük çocuğu Cash, annesinin tabutunu yapma görevini bizzat üstlenen yetenekli bir marangozdur. Başlangıçta işinden başka bir bildiği olmadığı düşünülen Cash, romanın sonunda gelişir ve ailenin yıkımının olgunlaşmış tek tanığı olur. Anlatıcı olduğu ilk bölümlerde Cash'in diğerlerine nazaran çok daha rasyonel düşündüğü görülmektedir:

Eğimli yaptım.

1. Çivileri tutturacak daha çok yer var.

2. Her eke iki kat daha tutturulacak yer var.

3. İçine girebilmek için suyun bir eğimden sızması gerek (67).

Daha sonraki bölümlerde müzik konusundaki düşünceleri, ruhunun inceliklerini; acı çekerek yolculuğa devam ettiği hâlde babasından daha az yakınması ise fedakâr kişiliğini gösterir. Darl'ın akıl hastanesine götürülmesi üzerine delilik hakkında söyledikleri de Cash'in, Darl'ı anlayacak duyarlılığa ulaştığını ispatlar niteliktedir:

Kimi zaman kesinlikle bilemiyorum, bir adamın ne zaman çatlak, ne zaman akıllı olduğunu kimin söylemeye hakkı var. Kimi zaman diyorum ki hiçbirimiz tam deli ya da tam akıllı değiliz, denge bir yana doğru kaymadıkça. Hani bir adamın yaptıklarından çok, onları yaptığı zaman çoğunluğun o adama bakışından anlaşılıyor bu galiba (192).

Bundren ailesinin ikinci çocuğu olan Darl, duyarlı bir gençtir. İnsanlar tarafından "garip" olduğu düşünülen Darl, ailenin hikâyesini herkesten daha çok anlatır. O; Jewel kadar cesur ve göz bebeği, Cash kadar yetenekli ve sadık değildir. Nehirden geçerken annesinin tabutunu bırakması ve ahır ateşe vererek tabutu yok etmek istemesi, Darl'ın kişiliğinin sorunlu taraflarına işaret etmekle birlikte, onun "anne" kavramının acı veren kuşatıcılığından kurtulmak istemesiyle de açıklanabilir. Romanın sonunda Darl da kendisine çok benzeyen Benjy (*Ses ve Öfke*) gibi akıl hastanesine gönderilir (Faulkner, 2011).

Darl, insanların duygularını anlama konusunda yeteneklidir; Dewy Dell'in hamile olduğunu, annesinin Jewel'a olan sevgisini, Anse'in Jewel'in öz babası olmadığını anlar. "Bir yolunu bulup içinize

girmiş gibi. Sanki onun gözleriyle kendine ve kendi yaptıklarına bakıyorsun,” (104) diye tanıtılan Darl’ın söz konusu yeteneği, merkez-anlatıcı olma özelliği taşıdığını da gösterir.

Romanda annesi gibi yalnızca bir kez anlatıcı görevi üstlenen Jewel, daha çok diğer kişiler tarafından anlatılmaktadır. Anlatıcıların Jewel hakkındaki düşünceleri ise birbiriyle çelişir. Cora Tull, Jewel’in annesini sevmediğini, Dewy Dell, Jewel ile “üzüntü-daş” olmadıklarını söylerken o, annesi için üzüldüğünü ifade etmektedir. Nitekim tabutun evin önünde yapılması diğerleri tarafından normal karşılanırken onu rahatsız eder: “Söyledim ona başka bir yere gitmesini. Allah aşkına dedim, içinde görmek mi istiyorsun onu. Sanki o küçük bir çocukmuş da, anası gübrem olsaydı çiçek yetiştirirdim deyince ekmek kutusunu alıp ahırdan tezek getirmiş gibi” (13).

Ailenin tek kızı olan on yedi yaşındaki Dewey Dell, Lafe adlı birinden hamiledir. Çevresindeki yabancı erkeklerden rahatsız olan Dewy Dell’in yolculuk yapmaktaki başlıca amacı çocuğunu aldırmaaktır. Anlatıcı olduğu bölümlerde, annesinin ölümünü istenmeyen hamileliğinden bağımsız düşünemez: “Annemin öldüğünü duydum. İsterdim onu ölümüne bırakacak zamanım olsun. Böyle olmasını istemeye zamanım olsun isterdim. Bunun nedeni çünkü yabancı ve söven toprağın içinde çok erken çok erken” (99).

Vardaman, ailenin en küçük çocuğudur. Hayal dünyası çok zengin olup olayları tümüyle farklı algıladığı zihinsel bir süreç içindedir. Roman boyunca yoksul bir çocuk olmanın acısını yaşayan Vardaman üzerinden, gerçeklerin “çocuk hâli” tüm saflığıyla anlatılır: “İnsan köy çocuğu olunca un, şeker, kahve neden böyle pahalı acaba? Ben neden kent çocuğu değilim, baba? Tanrı yarattı beni. Tanrı’ya beni köylü yapsın demedim. Eğer treni yapabiliyorsa neden hepimizi kentli yapamıyor” (55).

Döşegimde Ölürlen’in diğer anlatıcı kişileri; yardımsever Vernon Tull ve inancılı eşi Cora Tull, Doktor Peabody, çiftliklerinde konakladıkları Samson ve Armstid, Anse’e Addie ile yaşadığı yasak ilişkiyi itiraf etmek isteyen Rahip Whitfield, Mottson’daki dürüst eczacı Moseley ve Dewy Dell’i kötü amaçları için kandıran MacGowan’dır. Bu kişiler, Bundren ailesini dışarıdan bir bakışla okura tanıtmaya görevini yerine getirmektedir.

Romanın anlatıcı olmayan kişilerinin en önemlileri ise; Bundren ailesinin çiftliğinde konakladığı ve Darl’ın ahırını ateşe verdiği Gillespie, Dewy Dell’in çocuğunun babası Lafe, Cora ve Vernon Tull’un kızları Kate ve Eula’dır. Anlatıcılar gibi kendilerini ifade etme ayrıcalığı olmayan bu kişiler, diğerlerinin gözünden anlatılmakta, romanda yardımcı bir rol üstlenmektedirler.

Bundren ailesinin Jefferson’a ulaşma serüvenleri öznel ve nesnel bir nitelik arz etmektedir. Mekânsal ve kronolojik serüvenleri onların nesnel dünyalarını; flashback, flashforward, iç monolog ve bilinç akışı teknikleriyle derinleştirilen serüvenleri ise onların öznel dünyalarını meydana getirir. Hayatın, tüm bunların toplamı olduğunu düşünen Faulkner, romanın genelini olduğu gibi kişilerini de bu anlayışa göre biçimlendirmiştir.

4. Vardaman: “Annem balık.”

Geleneksel romanda anlatma meselesi tek merkezlidir; yani, olaylara, kişi, zaman ve mekâna bir kişinin, tek bir anlatıcının penceresinden bakılır. Anlatımın düz bir çizgide seyrettiği bu anlatılarda, gerçekler tek boyutlu olarak yansıtılır. Ancak, dıştaki gerçeğin hakkıyla yansıtılması için romancılar, tek merkezli bilinç kullanmak yerine birçok kahramanın bilincini devreye sokmuş ve olayları çok yönlü olarak yansıtma yoluna gitmişlerdir (Tekin, 2012, 65). Çoğul anlatıcı ve çoğul bakış açısının etkili bir şekilde kullanıldığı *Döşegimde Ölürlen* de, “birden çok figürün anlatıcı konumunda olduğu” ve “tek anlatıcılı kurmaca içeriklerde üstesinden gelinemeyen tekçi tutumu aşan” (Sazyek, 2013, 101) bir romandır.

Döşegimde Ölürlen’de, her biri aynı zamanda üçüncü tekil kişi anlatıcı görevini de yerine getiren on beş ayrı birinci tekil kişi anlatıcı bulunmaktadır. Aile bireylerinden oluşan anlatıcılardan Addie bir, Anse üç, Cash beş, Darl on dokuz, Jewel bir, Dewey Dell dört ve Vardaman on kez anlatıcı olmuştur. Diğer anlatıcılardan Vernon Tull altı, Cora Tull üç, Peabody iki ve Samson, Whitfield, Armstid, Moseley ve MacGowan birer kez sözü devralmıştır. Yalnızca anlatıcıların adlarıyla anılan bölümlerin her birine, bu kişilerin bakış açıları hâkimdir.

Bölümlerdeki dil ve üslup, anlatıcıya ve bakış açısına göre değişmektedir. Her bir anlatıcının, kişiliğine uygun olarak düşüncelerini ve olayları naklettiği görülür. Eylem adamı olan Jewel ketum, Anse riyakâr, Darl ise hassastır. Vardaman, dünyaya küçük bir çocuğun gözleriyle bakar; 19. bölümde yalnızca “Annem balık,” diyerek bambaşka bir algı âleminde yaşadığını gösterir.

Romanın 19 bölümü Darl tarafından anlatılmaktadır. Tahlil ve tasvirlerinde merkez-anlatıcı rolü üstlenen Darl, yazarın bakış açısını büyük ölçüde birleştirdiği kişidir. Cash’in, Darl için söylediği şu sözler

de bu tespiti doğrular niteliktedir: “Sanki biliyordu, duvarların içini de, on dakika ilerisini de görebiliyor gibiydi” (194).

Faulkner, aynı olayı birçok kişinin ağzından anlatarak gerçeğin özneye göre değişken olabileceğini ve okuyucunun kendi gerçeğini yaratması gerektiğini vurgular. Romandaki her bir anlatıcı kendisini ve diğerlerini anlatırken okur da farklı algılamalar ve bakış açıları sayesinde kişileri derinlemesine tanımış olur. Bu bağlamda, *Döşegimde Ölürlen'*de tekniğin, anlamın ayrılmaz bir parçası olduğu görülür.

Yazar, çoğul anlatıcı ve çoğul bakış açısı tekniğini kullanarak zaman kavramının görece niteliğine dikkat çekmektedir. Kişilere ait içsel durumların, çoğul anlatıcı ve çoğul bakış açısının beraberinde getirdiği iç monolog ve bilinç akışı teknikleriyle anlatılması, yazara zamanda bir genişleme yaratma imkânı verir. Romanda bir olayı kimi çocukluğundan gelen imgelerle canlandırırken kimi geleceğe dönük bir anlatımla aktarır. Böylece Faulkner, on gün süren Jefferson'a ulaşma macerası ile ailenin neredeyse tüm tarihini de anlatmış olur.

5. Bir Zamanlar Yoknapatawpha'da

*Döşegimde Ölürlen'*de Faulkner'ın, roman kişilerini tanıdığı topraklardan ilhamla kurguladığı bir mekânda, geçmiş, şimdi ve gelecek düzleminde hareket ettirdiği görülmektedir. Bundren ailesi Yoknapatawpha'da pamuk tarımı ve hayvancılık yaparak geçinen yoksul beyazlardanır. Yolculukları boyunca Mississippi'deki New Hope ve Mottson'da konaklayan Bundren'ların yolculuğu Jefferson'da noktalanır. Yoknapatawpha, Faulkner'ın kendi yaşadığı Lafayette'in bir benzeri olan kurgusal bir bölgedir. “Faulkner'ın mitsel dünyası” olarak nitelendirilen Yoknapatawpha, 2400 mil karelik bir alan olup Kuzey Mississippi tepeleriyle ırmak yataklarının kara toprakları arasında yer alır. 15.611 nüfuslu, vatandaşlarının çoğunu zencilerin oluşturduğu bu toprakların sahibi, William Faulkner'dır (Warren, 1967, 305). *Ses ve Öfke* romanındaki Compson ailesi ve Dilsey'in ailesi de bu topraklarda yaşarlar (Faulkner, 2011).

1888 yılında yapılan köprü için “25 yıldır bir kişinin bir çivi çaktığını görmedim,” diyen Billy Amca'nın ifadesi dikkate alındığında romanda vaka zamanının 1913'e tesadüf ettiği görülür (73). *Döşegimde Ölürlen'*de olayların anlatılma süresi ise on gündür. Romanın ilk bölümünde anlatılan birinci gün Addie, Cora Tull'a göre üç haftadır hasta, Doktor Peabody'ye göre “geçen on gündür ölü”dür (38). Dewy Dell'in iki aylık hamile olduğu anlaşılan romanda olaylar Temmuz ayında geçer. İkinci, üçüncü ve dördüncü günlerde Jewel ve Darl'ın dönüşünü bekleyen Bundren'lar, beşinci gün Tull ile köprüden karşıya geçmeye çalışır. Altıncı gün Armstid, yedinci gün Gillipse'in çiftliğinde konaklayan aile, sekizinci gün Mottson'a, dokuzuncu gün de Jefferson'a varır. Orada Addie'yi defneden Anse ve çocuklar, onuncu gün Yoknapatawpha'ya dönmek üzere yola çıkarlar.

Faulkner'a göre zaman kronolojik bir sıra izlemez; hep oluş hâlinindedir, bugün, şimdi ve şu andır. Yani bir bakıma herhangi bir anda nefes alan bütün insanların bir araya gelmiş akıllarının toplamıdır (Halman, 1963, 41). *Döşegimde Ölürlen'*de flashback tekniğini kullanan Faulkner, böylelikle olay örgüsünün nesnel bir sıraya göre cereyan etmesini engeller. Anlatıcı olan her bir kişinin anlatımındaki öznel ve nesnel zamanların oranı, onların kişilikleri ve olaylarla ilişkileri hakkında da bilgi verir.

Romandaki zaman çatışması çift kutupludur. Geçmiş-bugün-gelecek bağlamında değerlendirilebilecek genel çatışmanın yanında, kip farklılıkları (geçmiş zaman-şimdiki zaman) da zaman düzlemindeki başka bir çatışmaya işaret eder. Bölümlerinde genel olarak şimdiki zaman kipini kullanan Bundren ailesi üyelerinin aksine Tull, Samson, Whitfield, Armstid ve McGowan gibi aile dışı anlatıcılar geçmiş zaman kipini kullanırlar. Aile üyelerinin şimdiki zaman kipini kullanmaları, konuşma anıyla olay anının eşzamanlı olduğunu hissettirir ve olayların bizzat içinde bulduklarını gösterir.

Sonuç

Faulkner'ın eserleri bir çizgi hâlinde birleşen iki düzlemde gelişir: Biri yaşantıların elle tutulurcasına gerçek ve somut olan düzlemi, diğeri olay ve kişilerin temsil ettiği soyut gerçeklerin düzlemi (Halman, 1963, 30). *Döşegimde Ölürlen'*in somut düzlemindeki olaylar ölüm döşegindeki Addie Bundren'ın Jefferson'daki aile mezarlığına defnedilmek istemesi ve Bundren ailesinin diğer üyelerinin bu vasiyeti yerine getirme kararı almalarıyla başlar. Bu yolculuk sayesinde Anse dişlerini yaptırmak, Cash gramofon almak, Dewy Dell çocuğunu aldırarak, Vardaman şehri görmek ister. Kötü hava koşulları nedeniyle yolculukları olumsuz yönde etkilenen Bundren'lar, çeşitli yerlerde konaklayarak yollarına devam ederler. Jefferson'a vardıklarında Addie defnedilir, Dewy Dell çocuğunu aldırılmayı başaramaz, Cash ağır yaralanır, Darl çıldırır ve Anse yeni eşi ile birlikte Yoknapatawpha'ya geri dönmek üzere dört çocuğuyla buluşur. Romanın soyut düzleminde ise Faulkner, bu aile serüveni ekseninde XX. yüzyılın özünü teşkil eden “insanlığın mutlak tragedyasını” anlatmayı ve “insan gerçeğine en yakın olana” ulaşmayı amaçlamıştır. Yaşananları farklı

anlatıcıların bilinçleri üzerinden nakleden yazar, zamanda ve mekânda sıçramalar yapmış, okuru çok katmanlı düşünmeye sevk etmiştir.

Faulkner, *Döşegimde Ölürken*'de kişilere özgü duyusu, düşüncü, imge ve hayallerden oluşan anlam evrenini, yine bu anlam evrenine uygun bir yapıyla aktarır. Yazar; dış dünyaya ve topluma değil, insanın iç dünyasına, bilincin karmaşık düzenine eğilerek olay örgüsü, zaman ve mekân gibi somut düzlemde takip edilebilecek öğelerin etkisinin azalmasını sağlamış, söylenen şeye "nasıl" söylendiği üzerinden bakılması zorunluluğunu getirerek okurun biçim ve içeriğin münasebeti konusunda düşünmesini amaçlamıştır. *Döşegimde Ölürken*'de tek doğru bir anlatıdan ziyade çok doğru bir anlatıyı tercih eden Faulkner, monolojik bir söylem yerine polifonik bir söylem geliştirmiş, "görecelik" kavramının birey gerçeğine ulaşmadaki rolünü vurgulamıştır.

Bu çalışmada, Faulkner'in yazarlık gayesi ve bu doğrultuda kullandığı teknikler göz önünde bulundurularak *Döşegimde Ölürken* romanı anlatının unsurları çerçevesinde incelenmiş, romanın çok katmanlı/sesli/gerçekli yapısının, insan gerçeğinin görece/karmaşık/kolektif mahiyetinin doğal bir sonucu olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Faulkner, William (2012). *Döşegimde Ölürken*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Faulkner, William (2011). *Ses ve Öfke*. İstanbul: YKY Yayınları.
Halman, Talat Sait (1963). *William Faulkner, Hayatı-Sanatı-Eserleri*. İstanbul: Varlık Yayınevi.
Sazyek, Hakan (2013). *Roman Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Hece Yayınları.
Tekin, Mehmet (2012). *Roman Sanatı -Romanın Unsurları 1-*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
Warren, Robert Penn (Kasım 1967). William Faulkner. *Yeni Dergi*, S. 38, s. 305.